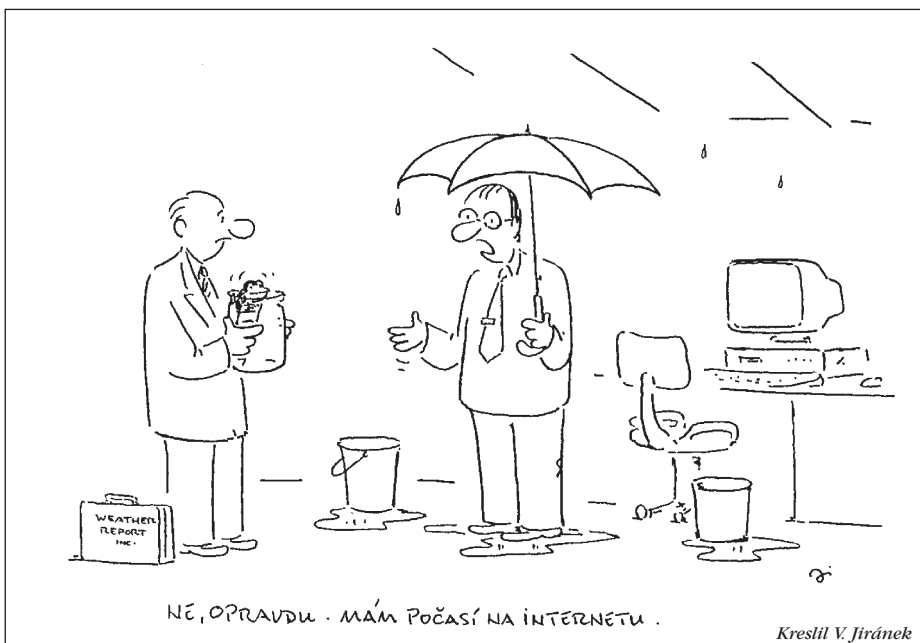

Jak dál při naplňování Úmluvy o biologické rozmanitosti

Úmluva o biologické rozmanitosti (CBD) si vytyčila tři základní cíle: ochranu biodiverzity na všech třech základních úrovních (geny/jedinci, populace/druhy, ekosystémy/krajina), udržitelné využívání jejich složek a spravedlivé rozdělování zisků vyplývajících z využívání genetických zdrojů včetně soudobých biotechnologických postupů (viz Živa 2002, 4: 146–149). O jejich konkrétním naplňování jedná jednou za dva roky na zasedáních konference smluvních stran zástupci zemí, které na sebe převzaly závazky úmluvy. Podrobně se diskutují doporučení připravená Poradním orgánem pro vědecké, technické a technologické záležitosti a přijímají se politická rozhodnutí o dalším směřování CBD.

7. konference smluvních stran CBD se uskutečnila 9.–20. února 2004 v malajské metropoli Kuala Lumpur a zúčastnilo se jí více než 2 300 delegátů, zastupujících 164 vlád a Evropské společenství (ES), mezivládní a mezinárodní či národní nevládní organizace, místní a domorodé komunity, vědeckovýzkumná pracoviště, univerzity a soukromý sektor. Ministerská část jednání hostila víc než 120 ministrů a dalších vysokých státních úředníků z jednotlivých zemí.

Delegáti v průběhu dvoutýdenního maratónu přijali celkem 33 rozhodnutí, z nichž vybereme jen některá. Bezesporu největší pozornost byla věnována problematice chráněných území a ekologických sítí (viz Živa 2004, 1: X). Přestože se názory jednotlivých zemí na to, jakými prioritami by se smluvní strany měly řídit při navrhování a péči o chráněná území značně lišily, podařilo se nakonec přece jen přijmout ambiciózní program pro chráněná území. Dokument předpokládá, že vlády vytvoří a budou udržovat účinně spravované, ekologicky reprezentativní soustavy chráněných území. Ty by měly do r. 2010 na souši a do r. 2012 v mořském prostředí vytvořit ucelenou globální soustavu, významně napomáhající zpomalit v celosvětovém měřítku rychlost a rozsah ubývání biodiverzity. Zvláštní pozornost by státní instituce a další zainteresované strany měly věnovat přeshraničním chráněným územím. Přestože zákonodárství, historický vývoj a politická podpora národních parkům, přírodním rezervacím a dalším kategoriím chráněných území nebývají v jednotlivých zemích srovnatelné, neuspěl návrh, aby byly v rámci CBD navrženy a přijaty minimální standardy, které by kupř. určitý národní park měl splňovat, aby mohl být považován za skutečný národní park. Potvrzuje se, že pro objektivní ohodnocení nejen přírodovědeckého a estetického, ale i hospodářského a společenského významu chráněných území chybí objektivní vyčíslení ekosystémových statků a služeb, které poskytují lidem. Ekonomie životního prostředí pojmem ekosystémové statky rozumí produkty ekosystémů využívané lidmi (dřevo, ryby nebo léčivé rostliny aj.). Naproti tomu

ekosystémové služby zahrnují procesy a podmínky přírodních ekosystémů, které podporují činnost člověka a udržují existenci lidské civilizace na Zemi: patří mezi ně např. regulace složení plynů v ovzduší, vytváření zásob vody nebo tvorba půdy. Protože chráněná území bývají často chápána jako překážka hospodářského rozvoje, měl by být při jejich vyhlášení a správě uplatňován tzv. účastnický přístup. Při něm věnujeme zvýšenou pozornost místním obyvatelům, a to včetně toho, že se podílejí na rozdělování zisku, který chráněná území vytvářejí. Zejména v rozvojových a postkomunistických zemích bývá tato skutečnost méně příznivá. K řádné správě významných kategorií vyhlášených území jako jsou národní parky tady ve velkém chybějí nezbytné kapacity včetně finančních prostředků.

Po tomto zasedání konference přibyl mezi tématické programy činnosti CBD, zaměřené na biodiverzitu hlavních biomů nebo typů prostředí, další, věnovaný tentokrát horské biodiverzitě (viz Živa 2003, 2: XXIV). Jednáni se zabývalo i otázkou, jak zlepšit výměnu technologií a vědeckotechnickou spolupráci mezi signatářskými zeměmi CBD. Připomeňme, že pojem technologie v této souvislosti zahrnuje jak hmotné technologie, tak nejruznější metody, dovednosti a postupy, sloužící k dosažení výše zmiňovaných tří strategických cílů úmluvy. Vůbec poprvé v desetileté historii CBD máme k dispozici praktické zásady a podrobnější návod na udržitelné využívání složek biodiverzity, připravené v květnu 2003 na pracovním semináři v Addis Abebě (viz Živa 2003, 3: LVII). Pokud chceme být objektivní, musíme přiznat, že mechanismus výměny informací, souvisejících s péčí o biodiverzitu, vytvářený v rámci CBD, zatím zůstává pouhým propojením webových stránek než bezplatným tržištěm, kde zájemce snadno získá rozmanité požadované aktuální a věrohodné údaje. Po určitém přešlapování na místě se konečně smluvní strany CBD shodly na několika málo indikátorech stavu, změn a vývojových trendů biodiverzity, použitelných v různých biogeografických, společenských a politických podmínkách.

Účastníci jednání se rovněž shodli na tom, že vyhlášení nových chráněných území v mořském prostředí by se nemělo soustředit jen na pobřežní vody dlouhodobě negativně ovlivňované člověkem, ale stranou zájmu ochránců přírody by neměly zůstat ani zdánlivě nedotčené mezinárodní vody, což jsou podle Úmluvy OSN o mořském právu části světového oceánu, obvykle se nacházející ve vzdálenosti větší než 200 mezinárodních námořních mil (390,4 km) od pobřeží. Protože z velké části je to moře, kam již nedosahuje kontinentální šelf, bývají značně hluboké. Vlečné sítě opatřené těžkým závažím umožňují rybářům lovit mořské živočichy i z hloubky kolem 2 km. Střízlivý odhad uvádí, že ročně se tím poškodí 15 milionů km² mořského dna, což je 150krát více než činí roční úbytek lesů následkem kácení.

A na závěr jednu poznámku. Rozsah činností vyžadovaných po smluvních stranách a diskutovaných na vrcholných jednáních CBD je již dnes takový, že obsáhnout je začíná činit těžkosti i těm vládám, které na zasedání konference smluvních stran vysílají početné delegace. A to už ani nehovoříme o tom, že smluvní strany, by schválená doporučení měly podle svých možností také realizovat.

Podle mého názoru bude řešením nediskutovat na konferencích smluvních stran všechny tematické programy, ale jen nepochybné priority. Protože se úmluva uskutečňuje v rámci OSN, jsou její smluvní strany rozděleny geopoliticky do několika regionálních skupin. Výraz region v tomto smyslu neznamená vnitrostátní územní jednotku státní správy, jako je kraj, provincie nebo spolková země. V mezinárodních vztazích jím obvykle máme na mysli určitý kontinent nebo jeho část. Právě přenesení aktivit CBD více do regionálních skupin, do geopolitických či ještě lépe biogeografických skupin může napomoci usměrnit poněkud rozbředlé naplňování záměrů.

Příští konference smluvních stran CBD se uskuteční v první polovině r. 2006 v jedné ze zemí s mimořádnou druhovou bohatostí — v Brazílii.

Jan Plesník